

BİYOPOLİTİKA KAVRAMI ÜZERİNE: BİYOLOJİK TEMELDEN YÖNETİŞİME GEÇİŞ

*Nazlı BELEN**

ÖZET

Bu makale, biyopolitika kavramının tarihsel evrimini ve çağdaş siyasal-toplumsal uygulamalardaki yansımalarını analiz etmektedir. Biyopolitikanın biyolojik determinizm kökeninden, Foucault'nun kavramsallaştırmasıyla birlikte yönetim merkezli bir iktidar biçimine nasıl dönüştüğü incelenmiştir. Kavramın tarihsel kökenleri, Foucault, Esposito ile Agamben gibi çağdaş düşünürlerin katkıları doğrultusunda, farklı ülkelerdeki öjeni politikaları, toplum sağlığı uygulamaları ve üreme politikaları üzerinden karşılaştırmalı bir analiz yapılmaktadır. COVID-19 pandemisi özelinde, dijital gözetim ve sağlık yönetimi gibi yeni biyopolitik stratejiler mercek altına alınmıştır. Bu çalışma, biyopolitikanın günümüzde yaşam, iktidar ve yönetim ilişkilerinin çözümlemesinde kritik bir kavramsal araç haline geldiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Biyopolitika, Biyoiktidar, Yönetişim, Foucault, COVID-19

Received/Gönderim: 03.07.2025 – Accepted/Kabul: 20.07.2025

* Doktora Öğrencisi, Başkent Üniversitesi, E-mail: nazli.belen@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-6286-8644

Belen, N. (2025). Biyopolitika kavramı üzerine: biyolojik temelden yönetime geçiş. *Akademik Açı*, 5 (2): 60-83. DOI: 10.59597/akademikaci.1734440

ON THE CONCEPT OF BIOPOLITICS: FROM BIOLOGICAL FOUNDATIONS TO GOVERNANCE

ABSTRACT

This article analyzes the historical evolution of the concept of biopolitics and its contemporary socio-political implications. It examines the transformation of biopolitics from its origins in biological determinism to a governance-centered form of power as theorized by Michel Foucault. Drawing on the foundational works of Foucault, Esposito, and Agamben, the study offers a comparative analysis of eugenic policies, public health practices, and reproductive regulations across various countries. Special attention is given to the COVID-19 pandemic as a case that exemplifies emerging biopolitical strategies, including digital surveillance and health management. The study highlights the relevance of biopolitics as a critical conceptual tool for analyzing the intersections of life, power, and governance in the contemporary world.

Keywords: Biopolitics, Biopower, Governance, Foucault, COVID-19

GİRİŞ

“Biyopolitika” kavramı, temel olarak, yaşamı ve nüfusu iktidar aracılığıyla düzenleme biçimlerini ifade eder. Siyasal alanı biyopolitika perspektifinden anlamamıza yardımcı olan akademik çalışmaların sayısı gittikçe artmaktadır (Murray et al, 2020). Bu kavram, doğa bilimleri ve siyaset teorisi alanlarında dikkate değer bir dönüşüm geçirmiştir. Liesen ve Walsh, biyopolitikanın hem biyolojik temelli siyasal analizlerde hem de postmodern eleştirel kuramda farklı şekillerde kullanıldığını vurgulamaktadır (2012). Michel Foucault’nun 1970’lerde sunduğu biyopolitika yaklaşımı, biyolojik determinizmden devletin iktidar ilişkileri ve nüfusu yönetme stratejilerini kapsayan daha geniş bir çerçeveye geçişi temsil eder. Foucault’ya göre biyopolitika, yalnızca bireylerin bedenlerinin düzenlenmesini değil; aynı zamanda nüfusların devlet politikaları, toplum sağlığı önlemleri, gözetim sistemleri ve toplumsal kontrol mekanizmaları yoluyla nasıl yönetildiğini inceler (2008). Bu analiz, devletlerin hem bireyler hem de topluluklar üzerindeki iktidar uygulamalarını anlamamıza olanak sağlar. Biyopolitika bu yönüyle, modern iktidarın yalnızca hukuki ve kurumsal yollarla değil, yaşam süreçleri üzerinden işleyen bir rasyonaliteyle çalıştığını gösterir.

Biyopolitika kavramının tarihsel gelişimi, devletlerin uzun süredir nüfusları yönetirken biyolojik ve toplumsal parametreleri bir arada kullandığını göstermektedir (Foucault, 1976). Örneğin, John of Salisbury devleti canlı bir organizma olarak tanımlarken (John of Salisbury, 1159), Gustav Kjellén’e göre devlet, nüfusun sağlığı ve demografik dengesiyle yükümlüdür (Holdar, 1992). Bu erken biyopolitik yaklaşımlar, devletin fiziksel refah ve hayatta kalma gibi temel biyolojik meseleler aracılığıyla nüfusu yönetmesini meşrulaştırmış ve modern biyopolitik uygulamalara teorik zemin hazırlamıştır.

Biyopolitikanın kapsamlı bir anlayışa evrilmesi, Michel Foucault'nun "biyoiktidar" kavramıyla mümkün olmuştur. Foucault, modern devletlerin nüfusları yalnızca toplum sağlığı politikalarıyla değil, aynı zamanda gözetim, yönetim stratejileri ve toplumsal kontrol mekanizmalarıyla yönettiğini vurgular. Biyoiktidar, bireylerin biyolojik yaşamını düzenlemekle kalmaz; aynı zamanda ekonomik, toplumsal ve siyasal düzenlemeler yoluyla genel yaşam koşullarını denetleyen bir iktidar biçimidir (Foucault, 1976). Foucault'nun bu çerçevesini genişleten Roberto Esposito, biyopolitikanın bağışıklık (immunitas) mekanizmaları yoluyla yaşamı güvence altına alırken bazı yaşamları dışlayabileceğini belirtir. Esposito'ya göre devlet, bazı grupları koruma adına diğerlerini dışlayabilir veya olumsuzlayabilir; bu bağışıklık ve dışlama süreçleri, modern biyopolitik yönetimin işleyişini anlamada belirleyicidir (2021). Giorgio Agamben ise Foucault'dan esinle geliştirdiği "istisna hali" kavramıyla, kriz dönemlerinde devletin yasal normları askıya alarak yaşam üzerinde olağanüstü bir güç kullanabileceğini savunur (2005). Bu teorik çerçeve, biyopolitikanın tarihsel olarak yalnızca biyolojik temelli bir strateji değil, aynı zamanda modern yönetim biçimlerine dönüşen daha geniş bir paradigma değişimini ortaya koyduğunu göstermektedir. Bu kavramsal çerçeveyi takiben, biyopolitikanın tarihsel olarak nasıl bir paradigma değişimine uğradığını incelemek yerinde olacaktır.

BİYOPOLİTİKADA PARADİGMA DEĞİŞİMİ: BİYOLOJİDEN YÖNETİŞİME

Biyolojik temelli biyopolitika, bireylerin biyolojik özelliklerine göre ayırım yapmayı ve müdahaleyi içeren politikaları kapsar. "Biyolojik temelli biyopolitika" ifadesiyle, bireylerin genetik özellikleri, ırksal sınıflandırmalar veya sağlık durumları gibi biyolojik kriterlere dayalı olarak devlet müdahalelerinin yapılandırıldığı yaklaşımlar kastedilmektedir. Öjeni ve zorunlu kısırlaştırma gibi uygulamalar bu yaklaşımın somut örneklerindendir. 19. ve 20. yüzyıldaki öjeni hareketleri, toplumun biyolojik sağlığını koruma iddiasıyla, genetik olarak "kusurlu" görülen bireylerin üremesini engellemeyi hedeflemiştir (Kevles, 1985). Bu anlayışın en uç örneği, Nazi Almanyası'ndaki ırksal temizlik politikalarıdır. Proctor, bu dönemde tıbbi ve genetik bilginin nasıl devlet eliyle araçsallaştırıldığını detaylı biçimde incelemektedir (1988). Günümüzde ise biyopolitik stratejiler, biyolojik determinizmin ötesine geçerek genetik bilim ve nüfus kontrolü etrafında daha karmaşık etik tartışmalara evrilmiştir.

Foucault'nun biyopolitika anlayışı, iktidarın yalnızca biyolojik değil, aynı zamanda ekonomik, toplumsal ve dijital araçlarla nüfusu düzenleme biçimini açıklayan bir paradigma değişimini temsil eder (Foucault, 1976). Kjellén gibi düşünürlerin biyolojik odaklı tanımlarının aksine (Holdar, 1992), Foucault'nun çerçevesi yönetim stratejilerini de içerir. Bu bağlamda, gözetim teknolojileri (Kitchin 2020) ve ekonomik politikalar modern biyopolitikanın temel unsurlarına dönüşmüştür (Foucault, 1975).

COVID-19 pandemisi, bu stratejilerin güncel bir yansımasını sunmuştur. Mitchell Dean'e göre, devletler karantina, aşı zorunluluğu ve dijital gözetim araçlarıyla halk sağlığını yönetirken, aynı anda toplumsal ve ekonomik dengeleri gözetmiştir (2020). Shoshana Zuboff'un teorisi (2019) de, bu tür krizlerde daha da görünür hale gelmiştir. Zuboff bu dijital kontrol biçimini, "gözetim kapitalizmi" olarak

tanımlamış ve bireylerin dijital izlerinin nasıl ekonomik ve siyasal iktidar aracına dönüştüğünü açıklamıştır. Roberto Esposito ise pandemideki biyopolitik önlemlerin yalnızca biyolojik müdahalelerle sınırlı kalmayıp, toplumsal düzeni sağlamak adına geniş ölçekli stratejilere dönüştüğünü belirtmiştir (2021). Çin, Güney Kore ve İsrail gibi ülkelerdeki dijital izleme uygulamaları, gözetim kapitalizmi ile biyopolitikanın kesiştiği yeni bir yönetim biçimini ortaya koymuştur.

Biyopolitik pratiklere ilişkin bu paradigma değişikliği, egemenlik odaklı geleneksel otoritenin merkezi bir figür üzerinde yoğunlaştığı bir anlayıştan, modern neoliberal yönetim çerçevesinde ağsal ve yayılmış iktidar biçimlerine geçişi ifade eder (Agamben, 2005). Bu çerçevede iktidar, sadece toplum sağlığını düzenlemekle kalmaz, aynı zamanda ekonomik faaliyetleri, iş gücü piyasalarını ve toplumsal davranışları da şekillendiren, merkezi olmayan kurumlar ve politikalar aracılığıyla işlev görür (Foucault, 1976). Yani Dean'ın tanımladığı ve çağdaş bağlamda anlaşıldığı şekliyle biyopolitika, artık yaşamı bütünüyle yöneten stratejileri kapsar (2020). Bu dönüşüm, biyopolitikanın tarihsel olarak nasıl farklı şekillerde uygulandığını karşılaştırmalı olarak analiz etmeyi gerekli kılar. Özellikle biyolojik temelli yaklaşımlar ile Foucaultcu yönetim odaklı yaklaşımlar arasındaki farklar, biyopolitikanın geçirdiği evrimi anlamak açısından kritik önemdedir.

BİYOLOJİK VE FOUCAULTCU BİYOPOLİTİKANIN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Biyolojik temelli biyopolitika, bireylerin kalıtsal ve fiziksel özelliklerine dayanarak üreme kapasiteleri, yaşam kaliteleri ve toplumsal rollerine dair devlet müdahalelerini içeren bir yaklaşımdır. Öjeni, zorunlu kısırlaştırma ve ırksal temizlik bu yaklaşımın başlıca örnekleridir. Nazi Almanyası'ndaki ırksal hijyen politikaları, biyolojik temelli biyopolitikanın tarihsel olarak en sistematik ve kurumsallaşmış örneklerinden biri olarak değerlendirilebilir. Bunun karşısında Foucault'nun biyopolitika anlayışı, biyolojik müdahalelerin ötesine geçerek devletin nüfusu sağlık politikaları, gözetim sistemleri ve toplumsal düzenlemeler üzerinden yönettiği geniş bir denetim sistemine işaret eder. Foucaultcu biyopolitika, ekonomik ve sosyal alanları da kapsayan çok boyutlu bir iktidar biçimidir. Günümüzde dijital gözetim teknolojileri ve halk sağlığı politikaları, bu iki yaklaşımın kesişiminde yer almaktadır. Zuboff'un (2019) "gözetim kapitalizmi" kavramsallaştırması, Foucaultcu biyopolitikanın günümüzde dijital teknolojilerle nasıl iç içe geçtiğini göstermektedir. Dolayısıyla biyolojik biyopolitika, bedenin doğrudan düzenlenmesine odaklanırken; Foucaultcu biyopolitika, bedenin yanı sıra yaşam süreçlerinin, nüfus hareketliliğinin, üretkenliğin ve davranış kalıplarının rasyonel yönetimini esas alır. Bu iki yaklaşım arasındaki farkların daha iyi anlaşılabilmesi için önce biyolojik temelli biyopolitikanın tarihsel ve mekânsal örneklerine odaklanılacaktır. Ardından Foucaultcu biyopolitikanın çağdaş uygulamalarına geçilecektir.

Biyolojik Temelli Biyopolitikaya Dair Ülke Örnekleri

Biyolojik temelli biyopolitika, devletlerin bireylerin biyolojik özelliklerine dayalı müdahalelerde bulunmasını içerir. Öjeni ve zorunlu kısırlaştırma politikaları bu anlayışın başlıca

örneklerindendir. 20. yüzyılın başında ABD’de yürürlüğe giren yasalar, özellikle yoksul kesimleri, zihinsel engellileri ve marjinal etnik grupları hedef almıştır. Buck v. Bell davasında Yüksek Mahkeme, zihinsel engelli Carrie Buck’ın zorla kısırlaştırılmasını onaylamış ve Yargıç Holmes “Üç nesil aptal yeterlidir” diyerek bu kararı meşrulaştırmıştır (Lombardo, 2011). Bu uygulamalar, biyolojik farklılıkların toplumsal dışlamaya gerekçe yapıldığını göstermektedir (Kevles, 1985). Benzer şekilde, 1933 tarihli, Nazi Almanyası’ndaki *Hereditarily Diseased Offspring* (Law for the Prevention of Hereditarily Diseased Offspring), genetik olarak kusurlu görülen bireylerin zorla kısırlaştırılmasını yasallaştırmıştır. Nazi rejimi, zihinsel ve fiziksel engelli bireyler ile belirli etnik grupları hedef alarak biyolojik saflık temelinde “üstün ırk” ideolojisini hayata geçirmiştir (Proctor, 1988). Bu biyopolitik yaklaşım, bireylerin yalnızca genetik temelli değerlendirilip toplum dışına itildiği bir iktidar biçimini temsil eder.

Modern dönemde ise biyopolitika, genetik mühendislik ve doğum öncesi tarama gibi teknolojilerle yeni biçimler kazanmıştır. Bu araçlar, biyolojik kontrolün süregeldiğini gösterirken, etik tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Literatürdeki ülke örnekleri, biyolojik biyopolitikanın özellikle genetik temelli dışlama, zorunlu üreme müdahaleleri ve sınıfsal ayrımcılık biçimlerinde yoğunlaştığını göstermektedir. Bu yaklaşım, toplumun ‘iyileştirilmesi’ amacıyla bireylerin genetik ya da fizyolojik özelliklerine müdahaleyi esas alan devlet politikalarıyla görünürlik kazanmıştır. Bu bağlamda İsveç, 1930’lardan 1970’lere kadar süren kısırlaştırma programlarıyla zihinsel engelli ve “toplumsal olarak uygunsuz” bireyleri hedef almıştır. Bu öjenik politikalar, toplumun genetik yapısını iyileştirme amacı taşımıştır (Broberg ve Roll-Hansen, 1996). Norveç’te ise, 1934 tarihli öjeni temelli kısırlaştırma yasası, Nazi etkisiyle 1942’de daha da sertleştirilmiş ve özellikle Romanlar ile zihinsel engelli kadınlar hedef alınmıştır. Nazi işgali sırasında doğum kontrolü ve kürtaj da sıkı biçimde kısıtlanarak, yalnızca tıbbi ya da öjenik gerekçelerle izin verilmiştir (Andresen ve Elvbakken, 2020). Bu süreç hem öjeniyeye dayalı biyolojik müdahaleleri hem de Foucaultcu anlamda nüfus gözetimini birlikte içermektedir.

Kanada, Japonya ve Meksika gibi ülkelerde de öjeni temelli yasalara rastlamak mümkündür. Örneğin Kanada’da, özellikle Alberta eyaletinde 1928-1972 yılları arasında uygulanan öjenik yasalar kapsamında yerli kadınlar ve zihinsel engelliler zorla kısırlaştırılmıştır. Eugenics Board kararıyla bireylerin rızası olmadan gerçekleştirilen bu uygulamalar, biyolojik özelliklere göre toplum dışına itmenin bir aracı olmuştur (McLaren, 1990). Japonya ise 1948 tarihli Eugenic Protection Law kapsamında 25 binden fazla kişiyi zorla kısırlaştırmıştır. Devletin zihinsel ve fiziksel engelli bireylerin üremesini engelleme politikası, “kusurlu” genetik mirası kontrol etme amacı taşımıştır (Otsubo et al., 1998, Schoppa 2020). Japonya’nın doğum oranlarını artırmaya yönelik modern stratejileri, bireylerin üreme davranışlarını yönlendirmeye çalışan bir Foucaultcu biyopolitika örneği olarak değerlendirilebilir. Bu uygulamalar, hem biyolojik biyopolitikanın kalıtsal temelli dışlama stratejilerini hem de Foucaultcu biyopolitikanın üreme davranışlarını yönlendirme biçimlerini aynı anda içeren hibrit

bir iktidar pratiğine işaret eder. Meksika’da ise, 1910-1920 devrimi sonrası öjenik düşünceler, halk sağlığı politikalarına yön vererek özellikle yerli nüfusları hedef almıştır. “Gran familia Mexicana” söylemi altında geliştirilen bu politikalar, nüfusu genetik olarak “iyileştirme” amacıyla uygulamaya konulmuştur (Sánchez-Rivera, 2021, 2023). Bu çerçevede uygulanan nüfus kontrol önlemleri, biyolojik temelli biyopolitikanın açık örneklerindendir.

Tüm bu örnekler, biyolojik biyopolitikanın, farklı tarihsel ve kültürel bağlamlarda benzer stratejilerle yeniden üretildiğini ortaya koymaktadır. Ancak günümüzde bu yaklaşımlar, neoliberal yönetim rasyonelitesi ve dijital teknolojilerle birlikte dönüşmekte, daha sofistike denetim biçimlerine evrilmektedir. Bu dönüşüm, yalnızca biyolojik verilerle değil, bireylerin davranışları, mekânsal hareketlilikleri ve dijital izleri üzerinden kurulan yeni bir iktidar biçimini ortaya koymaktadır. Bu noktada Foucaultcu biyopolitika anlayışı, modern gözetim toplumlarında dijital araçlar yoluyla hayatın tüm alanlarının nasıl yönetildiğini anlamak için elverişli bir çerçeve sunar.

Foucaultcu Biyopolitikaya Dair Ülke Örnekleri

Foucault’nun biyopolitika kavrayışı, yalnızca bedensel müdahalelerle değil, dijital gözetim ve veri toplama araçlarıyla yaşamın tüm alanlarının yönetilmesini de kapsar. COVID-19 pandemisi, Foucaultcu biyopolitikanın dijital çağdaki dönüşümünü gözler önüne sermiştir. Bu bölümde Çin, Güney Kore, İsrail, Rusya ve Yeni Zelanda örnekleri üzerinden, pandemi sürecinde devletlerin gözetim araçlarıyla bireylerin nasıl denetim altına alındığı incelenecektir. Bu kapsamda ilk olarak dijital gözetimin ve pandemi politikalarının en kapsamlı şekilde uygulandığı ülkelerden biri olan Çin’in stratejileri ele alınacaktır.

Çin, pandemide biyopolitikanın dijital formunu en ileri düzeyde uygulayan ülkelerden biridir. Renkli "sağlık kodu" sistemleri aracılığıyla bireylerin risk durumları sınıflandırılmış, bu kodlar üzerinden toplu taşıma, kamu alanları ve hatta mahalle girişleri denetlenmiştir. QR kodlar, cep telefonu sinyalleri ve yüz tanıma sistemleri gibi teknolojilerle vatandaşların mekânsal hareketleri ve sosyal temasları sürekli izlenmiştir (Kitchin, 2020; Zhang, 2022). Bu yapı, Foucault’nun “disipliner toplum” kavramıyla örtüşen bir dijital panoptikon örneği sunar; burada bireyin davranışı, hareketi ve bedenine dair bilgiler merkezileştirilmiş otorite tarafından denetlenmiştir.

Güney Kore ise pandemide farklı bir strateji izlemiştir. Temaslı takibi, bireylerin kredi kartı harcamaları, CCTV kayıtları ve cep telefonu verileri üzerinden gerçekleştirilmiştir. Enfekte bireylerin geçmişte bulundukları yerler halka açık şekilde duyurulmuş, bu da mahremiyetle kamusal sağlık çıkarı arasında bir gerilim yaratmıştır (Gong, 2022; Tejerina, 2024). Bu uygulama, sosyal ilişkilerin ve bireysel hareketliliğin devlet kontrolüne tabi tutulduğu bir biyopolitik müdahaledir.

İsrail, “yeşil pasaport” uygulamasıyla yalnızca aşıli bireylerin sosyal hayata katılmasına izin vererek nüfusu sağlık durumuna göre kategorize etmiştir (Kamin-Friedman, 2021). Bu uygulama, sosyal haklara erişimin biyolojik statüye bağlandığı bir biyopolitik stratejiye işaret eder. Ayrıca, enfekte bireylerin konumlarının dijital olarak takip edilmesi, bedenin mekânda nasıl konumlandığının da bir denetim nesnesine dönüştürüldüğünü gösterir.

Rusya, Moskova merkezli uygulamalarla dijital seyahat izinleri, yüz tanıma sistemleri ve QR kodlarla hareketliliği denetlemiştir. Özellikle karantina uygulamalarında bireylerin kurallara uyup uymadığı dijital olarak izlenmiş, sağlık verileri merkezi sistemlerde toplanmıştır (Revyakin, 2022). Bu, Foucault’nun “nüfusun yönetimi” olarak tanımladığı iktidar biçiminin dijital çağdaki güncel karşılığıdır.

Yeni Zelanda, pandemi sürecinde sıkı kapanma önlemleri uygulamış ve sınırlı hareketlilikle virüsün ortadan kaldırılmasını hedeflemiştir. Dijital izleme sistemleri, bireylerin sağlık durumu ve hareket bilgilerini kaydetmiştir (Kaine et al., 2022). Yeni Zelanda örneği, Foucaultcu biyopolitikanın yanı sıra halk sağlığını koruma amaçlı daha klasik biyopolitika uygulamalarını da içermektedir. Ancak biyopolitik iktidar yalnızca dijital gözetimle sınırlı değildir; üreme süreçleri üzerinden yürütülen stratejiler de bireyler ve nüfuslar üzerinde güçlü düzenleyici işlevler üstlenir.

Foucaultcu biyopolitikanın önemli bir boyutu da üreme politikaları ve nüfus kontrolü uygulamalarıdır. Bu tür politikalar yalnızca bireylerin doğurganlıklarını düzenlemekle kalmaz, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerini, aile yapısını ve kültürel normları da şekillendirir. Bu bağlamda İran, Nijerya, Sovyetler Birliği/Rusya, Mısır ve İtalya gibi farklı bağlamlardaki uygulamalar, devletin beden üzerindeki iktidarını nasıl yapılandırıldığını göstermek üzere ele alınacaktır.

İran, modern doğum politikalarının geleneksel uygulamalarla rekabet ettiği bir sürece sahiptir. 1979 İslam Devrimi’nden sonra doğurganlığı teşvik eden politikalar yürürlüğe girse de savaş sonrası dönemde devletin hap, spiral, kısırlaştırma vb. doğum kontrol yöntemlerini yaygınlaştırmasıyla birlikte doğurganlık devletin disipline ettiği bir alana dönüşmüştür. 1990'lara gelindiğinde doğum kontrol hizmetlerinin ücretsiz sunulması ve ebelerin sisteme dâhil edilmesiyle, kadın bedenleri üzerindeki ataerkil devlet kontrolü daha da pekişmiştir. İran örneği, bedenin doğurganlık üzerinden düzenlenmesi yoluyla yürütülen bir biyopolitik stratejidir. Nijerya ise, üreme politikalarında ekonomik ve siyasi çıkarların nasıl dönüştüğünü gözler önüne serer. Sömürge sonrası dönemde aile planlaması politikaları geliştirilmiş, 1988’de ise ilk ulusal nüfus politikası yürürlüğe girmiştir. Ancak politikaların kabul görmesi, kültürel ve dini değerlerle çelişmesi nedeniyle sınırlı kalmıştır. 2012’deki Londra Zirvesi sonrası doğum kontrol araçlarının ücretsiz sunulması hedeflenmiş, fakat Batı karşıtı söylemler ve hizmet yetersizliği nedeniyle başarı sınırlı olmuştur (Solinger ve Nakachi, 2016). Bu süreçte beden, yalnızca biyolojik değil, aynı zamanda ideolojik bir mücadele alanına dönüşmüştür.

Sovyetler Birliği, kürtaşı 1920’de yasallaştıran ilk ülke olsa da modern doğum kontrol yöntemlerinin yaygınlaşmasına engel olmuştur. Kürtaşı, uzun yıllar birincil doğum kontrol aracı olarak

kullanılmıştır. Sovyet sonrası dönemde ise özellikle Putin yönetimiyle birlikte, doğurganlığı artırmaya yönelik maddi teşvikler ve geleneksel aile yapısını destekleyen söylemler öne çıkmıştır. Bu politikalar, doğurganlığı ekonomik ve ideolojik olarak yöneten bir biyopolitik paradigmayı yansıtır. Mısır ise, doğum kontrol politikalarını tıbbi ve dini referanslarla birleştirerek yönetmiştir. 1950–70’lerde yürütülen aile planlaması kampanyaları zamanla daha hedefli, kalkınma odaklı stratejilere dönüşmüştür. İslami söylemlerle desteklenen bu politikalar, nüfusu refah devleti hedefleri doğrultusunda yönetmeyi amaçlamıştır (Solinger ve Nakachi, 2016). Burada biyopolitika, yalnızca bireysel doğurganlığı değil, nüfusun ekonomik performansını da düzenlemenin bir aracı olmuştur.

Öte yandan İtalya, üreme teknolojilerine erişimi sınırlayan yasalarıyla dikkat çeker. 2004 tarihli yasa, yalnızca evli ya da uzun süreli birlikte yaşayan heteroseksüel çiftlerin tıbbi destekli üreme tekniklerinden yararlanmasına izin verirken, bekar kadınları ve aynı cinsiyet çiftlerini dışlamıştır. Bu politika, biyolojik denetimin ötesine geçerek aile yapısı ve toplumsal normlar üzerinde bir düzenleyici işlev üstlenmiştir. Bu uygulamalar Anayasa Mahkemesi kararlarının müdahalesine rağmen devam etmiş; ayrıca vicdani ret hakkı, bazı profesyoneller tarafından kürtaj ve yardımcı üreme tekniklerini engellemek amacıyla kullanılmıştır (Falletti, 2016). Dini otoritenin etkisiyle şekillenen bu uygulama, Foucaultcu anlamda normatif bir biyopolitik stratejidir. Bu örnekler, beden yalnızca sağlık politikaları yoluyla değil, doğurganlık ve aile düzeni üzerinden de yönetildiğini göstermektedir. Üreme politikaları, biyolojik süreçlerin ötesinde, normatif düzenlemeler ve kültürel kontrol mekanizmaları aracılığıyla toplumu disipline eden araçlar haline gelmiştir. Bu normatif stratejiler yalnızca bedensel ya da üreme temelli denetimle sınırlı değildir; devlet iktidarı, bazı durumlarda kültürel kimliklerin dönüştürülmesi ve toplumsal aidiyetlerin yeniden şekillendirilmesi yoluyla da biyopolitik müdahalelerde bulunur.

Foucaultcu biyopolitikanın yalnızca sağlık ya da üreme politikalarıyla sınırlı kalmadığı, aynı zamanda belirli grupların kimliklerini, kültürel aidiyetlerini ve sosyal varoluşlarını yeniden şekillendirmeyi amaçlayan devlet müdahaleleriyle de somutlaştığı görülmektedir. Bu bağlamda toplumsal mühendislik ve asimilasyon politikalarına dair Avustralya ve Güney Afrika örnekleri, biyopolitikanın kültürel ve ırksal düzeyde nasıl işlediğini göstermesi açısından çarpıcıdır.

Avustralya, özellikle 1800–1970 yılları arasında yürütülen asimilasyon politikaları ile Foucaultcu biyopolitikanın kültürel iktidar mekanizmalarını gözler önüne serer. Celmara Pocock’un (2008) vurguladığı üzere, bu dönemde çok sayıda Aborijin çocuk, ailelerinden zorla alınarak devlet gözetimindeki kurumlara veya beyaz ailelerin yanına yerleştirilmiştir. Bu uygulamanın amacı, Aborijin kimliğini silerek onları baskın kültüre entegre etmektir. Bu durum, bireylerin biyolojik varlıklarından çok, kültürel aidiyetlerinin ve yaşam tarzlarının devletin çıkarları doğrultusunda yeniden düzenlenmesini hedefleyen bir müdahaledir. Bu pratik, biyolojik biyopolitikadan ziyade doğrudan Foucaultcu biyopolitikanın kültürel mühendislik yönünü temsil eder.

Güney Afrika ise, apartheid döneminde ırk temelli nüfus politikalarıyla, özellikle siyah nüfusun artışını kontrol altına almayı hedefleyen uygulamalarla dikkat çeker. Bu süreçte devlet, beyaz kadınları daha fazla çocuk yapmaya teşvik ederken, siyah nüfusun doğurganlığını sınırlamaya yönelik örtük ve açık politikalar yürütmüştür (Ackerman, 1995). Bu tür stratejiler, yalnızca biyolojik denetim değil, aynı zamanda ırksal, toplumsal ve politik düzenin sürdürülmesi için nüfusu yapılandırmayı amaçlayan Foucaultcu bir müdahale biçimidir. Irk ayrımcılığının yeniden üretilmesi için bedenlerin, cinselliğin ve aile yapısının devlet kontrolüne tabi tutulması, bu politikalarda açıkça görülmektedir.

Bu iki örnek, devletin yalnızca bireylerin sağlığı ya da doğurganlığı üzerinde değil, aynı zamanda kimlikleri, aidiyetleri ve yaşam biçimleri üzerinde de iktidar kurduğunu gösterir. Foucaultcu biyopolitika burada, yalnızca bedenlerin yönetimi değil, toplumun kültürel ve sosyal haritasının yeniden çizilmesidir. Toplumsal mühendislik stratejileri, bireylerin değil, tüm toplumsal grupların yeniden tanımlanmasını hedefler. Bu tür kimlik temelli düzenlemelerin bir devamı olarak, modern devletler yalnızca vatandaşlarının kimliğini değil, aynı zamanda fiziksel hareketliliğini ve mekânsal konumunu da düzenlemeye yönelmektedir. Göçmenlik politikaları bu bağlamda biyopolitikanın hem kültürel hem de mekânsal yönlerinin kesişim noktasında yer alır.

Foucaultcu biyopolitikanın en belirgin uygulama alanlarından biri de bireylerin yalnızca biyolojik değil, aynı zamanda mekânsal olarak da denetlenmesidir. Söz konusu pratikleri göçmenlik politikaları ve dijital mekânsal denetim uygulamalarında görmek mümkündür. Bu durum özellikle sınır politikaları, dijital izleme teknolojileri ve sığınmacı rejimlerinde karşımıza çıkar. Bu bağlamda Avustralya, Yeni Zelanda ve İtalya örnekleri dikkat çekmektedir.

Avustralya, “Pasifik Çözümü” politikası kapsamında, göçmenleri ve sığınmacıları anakaradan uzaklaştırarak Nauru ve Manus Adası gibi açık deniz lokasyonlarına göndermeyi tercih etmiştir. Bu strateji, yalnızca fiziksel izolasyon sağlamayı değil, aynı zamanda sığınmacıların görünmezleştirilmesini de hedeflemiştir. Açık deniz gözetli merkezlerinde tutulan bireylerin hareket serbestliği kısıtlanmış, sağlık ve psikolojik durumları ağır koşullar içerisinde kontrol altında tutulmuştur. Klocker ve Dunn’ın (2003) analizine göre bu yaklaşım, göçmenlerin yalnızca biyolojik varlıklarını değil, yaşamlarının nerede ve nasıl süreceğine dair haklarını da devlete teslim eden bir düzenleme biçimidir. Bu uygulama, Foucault’nun “yaşamı yönetme” iktidarını, fiziksel mekân ve ulusal sınırlar üzerinden kurar.

Yeni Zelanda, pandemi sürecinde çok daha farklı bir strateji izlese de yine mekânsal biyopolitikanın güçlü bir örneğini sunmuştur. 2020 yılında ülke sınırlarını kapatarak “eliminasyon stratejisine” geçmiş ve yalnızca temel hizmetlere izin vererek nüfusun hareketini ciddi biçimde kısıtlamıştır. Süreç boyunca dijital izleme araçlarıyla bireylerin hareketleri takip edilmiş, temaslılar haritalandırılmış ve kamusal alanların kullanımı sınırlandırılmıştır (Kaine et al., 2022). Burada hem halk sağlığına ilişkin biyopolitik hem de dijital teknolojilerle desteklenen mekânsal denetim aynı anda

devreye girmiştir. Bu da Foucaultcu biyopolitikanın modern devletlerin kriz yönetimi politikalarıyla iç içe geçtiğini göstermektedir.

İtalya örneği ise, mekânsal değilse de sosyal alanlara erişimi sağlık durumuna göre düzenleyen bir biyopolitika biçimi sunar. 2004 tarihli yasa ile yalnızca heteroseksüel ve evli ya da uzun süreli birlikteliği olan çiftlere yapay dölleme imkânı tanınmış; bekar kadınlar ve aynı cinsiyet çiftleri dışlanmıştır. Bu politikalar, yalnızca bedenin doğurganlık kapasitesiyle değil, bireylerin ait oldukları toplumsal kategorilerle de ilişkilidir. Bu bağlamda İtalya'nın üreme politikaları da Foucaultcu biyopolitikanın normatif bir yönünü ortaya koyar: devlet, aile biçimlerini tanımlamak ve sınırlandırmak yoluyla bireylerin yaşamına hem biyolojik hem de toplumsal düzeyde müdahale eder.

Bu üç örnek, devletin mekânsal düzenleme, dijital izleme ve toplumsal norm üretimi yoluyla bireylerin yaşamlarını çok katmanlı bir şekilde yönettiğini göstermektedir. Foucaultcu biyopolitika yalnızca sağlık hizmetleri ya da beden politikalarıyla sınırlı kalmaz; aynı zamanda bireylerin nerede yaşayacaklarına, hangi sosyal alanlara erişeceklerine ve hangi kimliklerle tanımlanacaklarına dair kararları da içerir. Bu da modern iktidarın, görünmeyen sınırlar ve dijital ağlar üzerinden nasıl işlediğini ortaya koyar. Bu örnekler, biyopolitikanın farklı boyutlarının birbirinden bağımsız değil, çoğu zaman iç içe geçmiş biçimlerde uygulandığını göstermektedir. Dolayısıyla biyolojik temelli ve Foucaultcu yaklaşımlar, çoğu zaman aynı bağlam içinde birbirini tamamlayıcı biçimde devreye girmektedir.

Her İki Yaklaşımın Birlikte Uygulandığı Örnekler

Biyolojik temelli ve Foucaultcu biyopolitika yaklaşımları, birçok ülkede ya eşzamanlı olarak ya da ardışık dönemlerde bir arada uygulanmıştır. Bu bölümde, örnekler tematik başlıklar altında sunulurken kavramsal açıklık sağlanmıştır. Uygulamalar çoğunlukla doğum kontrol politikaları, zorunlu kısırlaştırma, sınıfsal ayrımcılık ve gözetim teknolojileri ekseninde şekillenmektedir.

Doğurganlık kontrolü üzerinden eşzamanlı uygulanan biyopolitika pratiklerini Çin ve Hindistan'da görmek mümkündür. Çin ve Hindistan'daki pratikler, nüfus politikalarının hem bedenlere doğrudan müdahaleyi hem de toplumsal yönetimi içerdiği örneklerdir. Çin'in tek çocuk politikası (1979–2015) başlangıçta Foucaultcu nüfus yönetimi pratiği iken, 2015 yılı sonrasında doğrudan doğurganlığa müdahale eden biyolojik pratiklere dönüşmüştür (Zeng ve Hesketh, 2016). Hindistan'da ise 1975–1977 Acil Durum döneminde uygulanan zorunlu kısırlaştırma kampanyaları hem biyolojik temelli hem de kalkınmacı hedeflerle şekillenmiştir (Basu, 1997). Hükümet, doğurganlık oranlarını düşürerek ekonomik kalkınmayı teşvik etmeyi ve toplumsal sorunları çözmeyi amaçlamıştır.

Sınıfsal ve etnik ayrımlar üzerinden yürütülen nüfus mühendisliği pratiklerini Brezilya ve Singapur özelinde incelemek mümkündür. Brezilya ve Singapur, nüfus politikalarında sınıf ve etnisite temelli ayrımlara dayanan biyopolitik müdahalelerin görüldüğü ülkelerdir. Brezilya'da Afro-Brezilyalı kadınlar hedef alınmış, Singapur'da ise eğitilmiş kadınlar doğuma teşvik edilirken düşük gelirli bireylere

kısırlaştırma önerilmiştir. Her iki ülke de örtük ya da açık biçimde biyolojik ve Foucaultcu biyopolitikaları birleştirmiştir (Palen, 1986; Solinger, 2016; Tan, 2012).

Tarihsel olarak dönüşen nüfus politikaları pratiklerine ilişkin olarak Türkiye’yi ele aldığımızda, Cumhuriyet döneminden günümüze pronatalist (nüfus artışı destekleyici) ve antenatalist (nüfus artışı sınırlayıcı) politikalar arasında geçiş yapıldığı görülmektedir. İlk dönemdeki politikalar nüfusu artırma hedefiyle doğrudan bedenleri düzenlemeye odaklanırken, 1965 sonrası aile planlaması yasalarıyla devlet, doğurganlığı kontrol altına almayı ve kalkınmayı hedeflemiştir (Doğan, 2011).

Dijital çağda biyopolitika pratiklerine ilişkin Pandemi deneyimi çerçevesinde ABD ve İngiltere, COVID-19 pandemisi sırasında uyguladıkları aşı zorunluluğu, karantina ve dijital izleme sistemleriyle Foucaultcu biyopolitikanın günümüzdeki işleyişini göstermektedir. Bu ülkelerde uygulanan sağlık politikaları halk sağlığı üzerinden meşrulaştırılsa da bireysel özgürlüklerin sınırlandırılması bakımından tartışma yaratmıştır (Gostin ve Wiley, 2020; Ortiz-Millán, 2023).

Bu örnekler, biyopolitikanın hem doğrudan bedene müdahaleyi hem de nüfusun yönetimini içeren bir devlet aklına dönüştüğünü göstermektedir. Modern biyopolitika stratejileri yalnızca baskıcı değil, aynı zamanda ekonomik kalkınma, toplumsal mühendislik ve sınıfsal denetimi hedefleyen bütünsel bir kontrol biçimi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu örnekler, biyolojik ve Foucaultcu biyopolitikanın farklı sosyo-politik bağlamlarda birlikte ya da dönüşümlü biçimde uygulanabileceğini ortaya koymaktadır. Böylece, biyopolitika kavramı yalnızca baskı değil, aynı zamanda toplumsal mühendislik araçlarıyla şekillenen bir yönetim aklına işaret eder. Bu çerçevede hem biyolojik hem de Foucaultcu biyopolitikanın birlikte ya da ardışık biçimlerde nasıl işlediği, devletin toplumu nasıl dönüştürdüğüne dair daha kapsamlı bir değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. Bu kapsamda aşağıdaki tartışma bölümü, iktidar ilişkileri ve yönetim stratejileri ekseninde bu uygulamaların genel çerçevesini ele alacaktır.

TARTIŞMA

Biyopolitikanın uygulanma biçimlerine dair yukarıdaki vaka örneklerinden çıkarılabilecek en önemli noktalar, iktidar ve kontrol dinamikleridir. Biyopolitika, devletlerin bireyler ve toplumlar üzerindeki iktidarını pekiştirmesine olanak tanırken, uygulamalar yalnızca biyolojik süreçlerin değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik yapının da denetimini içermektedir. Bu uygulamalar, çoğunlukla belirli grupların dışlanmasına veya marjinalleştirilmesine yol açmıştır; özellikle zihinsel ve fiziksel engelliler, etnik gruplar ve sosyoekonomik olarak dezavantajlı bireyler bu ayrımcı politikaların hedefi olmuştur (Basu, 1997; Broberg ve Tydén, 2005).

COVID-19 gibi küresel sağlık krizleri, biyopolitik uygulamaların hız kazanmasına ve devletlerin toplum sağlığını koruma gerekçesiyle katı önlemler almasına neden olmuştur. Bu durum, bireylerin özgürlüklerini kısıtlarken devletin denetim gücünü artırmıştır (Gostin ve Wiley, 2020). Günümüzde biyopolitik kontrol, dijital araçlar ve gözetim teknolojileriyle yapılmakta, bireylerin

davranışları ve sağlık durumları sürekli izlenmektedir (Ortiz-Millán, 2023). Bu da gizlilik, rıza ve bireysel haklar konusunda yeni etik sorunlar yaratmaktadır (Kitchin, 2020). Farklı ülkelerde görülen çeşitli biyopolitik uygulamalar, yerel kültürel, toplumsal ve siyasal bağlamlarla şekillenmektedir. Örneğin Çin'in tek çocuk politikası (Zeng et al., 2016), Hindistan'daki zorunlu kısırlaştırma kampanyaları (Basu, 1997), Brezilya'da Afro-Brezilyalı kadınlara yönelik sterilizasyonlar (Solinger, 2016) veya İsveç'in öjeni uygulamaları (Broberg ve Tydén, 2005), biyopolitikanın tarihsel ve kültürel bağlama göre farklı şekillerde tezahür ettiğini göstermektedir.

Tüm bu örnekler, biyopolitikanın yalnızca sağlık ve nüfus politikalarıyla sınırlı olmadığını; aynı zamanda toplumsal normları, cinsiyet rollerini ve aile yapısını şekillendirme gücüne sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Biyopolitika, cinsiyet politikalarıyla da iç içedir. Kadın bedenine müdahale eden doğum kontrol uygulamaları, kısırlaştırma politikaları ve aile planlaması stratejileri, bireylerin cinsiyetine dayalı olarak devlet denetimine tabi tutulmuştur. Bu durum, Foucault'nun "yaşamı yönetme" ve "bedenleri disipline etme" çerçevesinin (1976) günümüzde özellikle kadınlar üzerinde hangi biçimlerde işlediğini ortaya koymaktadır. Bu tür toplumsal ve cinsiyet temelli müdahaleler, daha geniş biyolojik sınıflandırma ve düzenleme stratejilerinin bir parçası olarak da değerlendirilmelidir. Bu bağlamda, biyolojik temelli biyopolitikanın sınırları ve sorunları aşağıda ele alınmaktadır.

Biyolojik Temelli Biyopolitikanın Sınırlamaları

Biyolojik temelli biyopolitika, özellikle devletlerin nüfusları biyolojik kriterlere dayanarak düzenleme kapasitesi ile ilgilidir. Bu yaklaşım, bireylerin genetik özelliklerine dayanarak toplumun hangi kesimlerinin teşvik edilip, hangilerinin kısıtlanacağına dair bir yaklaşım sağlar. Özellikle öjeni politikaları bu tip biyopolitikanın en belirgin örneklerinden biridir. Örneğin, 20. yüzyılın başlarında ABD'de ve Nazi Almanyası'nda uygulanan zorunlu kısırlaştırma politikaları, "istenmeyen" genetik özelliklerin toplumdan silinmesini amaçlamıştır (Kevles, 1985; Proctor, 1988). Bu yaklaşımın, bir toplumun genetik olarak "uygun" görülen bireylerini koruma ve toplumsal sağlığı "geliştirme" düşüncesi ile uygulandığı iddia edilmiştir. Örneğin, sağlık sistemlerine daha az yük getireceği düşünülen genetik olarak sağlıklı bir nüfus yaratma hedefi, biyolojik kökenli biyopolitikayı cazip bir araç haline getirebilir.

Ancak bu yaklaşımın önemli sınırlamaları bulunmaktadır. Biyolojik özelliklere dayalı olarak uygulanan bu politikalar, insan haklarını ve bireysel özgürlükleri ihlal etmektedir. Biyolojik temelli biyopolitika, bireylerin topluma katılımını sadece biyolojik ölçütlere dayanarak düzenlediği için özellikle marjinal grupları hedef alır ve bu, bireylerin toplumsal hayata katılımını büyük ölçüde engeller (Kevles, 1985). Nazi Almanyası'ndaki ırksal hijyen politikaları bu biyopolitikanın uç bir örneğidir ve sonuçları insanlık tarihinin en trajik olaylarından biri olan Holokost'a kadar varmıştır (Proctor, 1988). Bu tip bir biyopolitik yaklaşımın bir başka sınırlaması ise, devletin bireylerin yaşamlarını doğrudan kontrol etmesi ve biyolojik farklılıkları cezalandırıcı bir araç olarak kullanmasıdır. Toplumsal

adaletsizlikler ve bireysel hakların ihlali bu yaklaşımın insanlık tarihindeki en temel sorunlarından biridir. Ancak modern dönemde devletin biyolojik kontrol stratejileri yalnızca bedene değil, tüm yaşam alanlarına yayılmış ve farklı bir boyut kazanmıştır. Bu genişletilmiş denetim biçimi, Foucault'nun biyopolitika kavramsallaştırması çerçevesinde analiz edilebilir.

Foucaultcu Biyopolitikanın Sınırlamaları

Foucaultcu biyopolitika, devletin yalnızca biyolojik sağlığı değil, toplumsal düzeni, güvenliği, ekonomik faaliyetleri ve genel toplumsal yapıyı kontrol altına almasına olanak tanır. Foucault, modern devletlerin bireyler ve nüfuslar üzerindeki denetimini sadece sağlık ve biyoloji alanında değil, toplumsal yaşamın her alanında kurduğunu vurgulamıştır (Foucault, 1976). Foucaultcu biyopolitika, bireylerin biyolojik yaşamını yönetirken aynı zamanda bir bütün olarak nüfusun ekonomik, toplumsal ve politik yapısını da denetler. Foucault'nun biyopolitika anlayışına göre, bu yaklaşımın avantajı, devletin kriz durumlarında nüfus üzerinde daha etkin bir şekilde müdahale etmesine olanak tanımasıdır. Örneğin, COVID-19 pandemisi sırasında uygulanan sosyal mesafe, karantina ve dijital izleme politikaları, Foucaultcu biyopolitikanın ne kadar etkili bir kontrol mekanizması sunduğunu göstermiştir (Foucault, 2008). Devletler, sadece sağlık sistemlerini düzenlemekle kalmamış, aynı zamanda ekonomik faaliyetleri, seyahat özgürlüğünü ve bireylerin toplumsal etkileşimlerini de denetim altına almıştır. Bu kapsamlı denetim yaklaşımı, pandemi gibi küresel krizler karşısında hızlı ve etkili müdahale şansı tanımaktadır.

Ancak böylesi geniş kapsamlı denetim stratejilerinin bazı sınırlamaları da mevcuttur. Foucaultcu biyopolitika, devletin bireyler üzerinde uyguladığı iktidar yollarını artırdığı için, bireysel hak ve özgürlükler üzerinde önemli bir baskı yaratabilir. Dijital gözetim gibi teknolojilerin kullanılması, bireylerin sürekli olarak izlenmesi ve mahremiyet haklarının ihlal edilmesi gibi sorunlar yaratabilir (Kitchin, 2020; Zuboff, 2019). Bu gözetim araçları, bireylerin devletin denetiminden kaçamayacağı bir toplumsal yapı yaratırken, bireylerin kendilerini sürekli gözlemleniyor hissederek davranışlarını şekillendirmesine neden olabilir.

Foucaultcu biyopolitikanın bir diğer sınırlaması, neoliberal politikalarla birleştiğinde daha belirgin hale gelir. Devlet, bireylerin yaşamlarını sadece sağlık politikaları aracılığıyla değil, aynı zamanda ekonomik düzenlemeler ve sosyal politikalarla da kontrol etmeye başlar. Bu tür bir denetim, toplumdaki ekonomik ve sosyal eşitsizlikleri derinleştirebilir. Örneğin, kriz zamanlarında uygulanan biyopolitik denetim, özellikle ekonomik gücü olmayan toplumsal kesimlerin daha fazla baskı altında kalmasına neden olabilir. Neoliberal politikalarla birleştiğinde Foucaultcu biyopolitika uygulamaları, toplumun alt kesimlerinde yer alan bireylerin devlet tarafından daha fazla kontrol altına alınmasıyla sonuçlanabilir (Dean, 2020). Bu sınırlılıkların ötesinde, her iki yaklaşımın belirli benzerlikler taşıdığı ve zaman zaman iç içe geçtiği görülmektedir.

İki Yaklaşımın Ortak Yönleri ve Temas Noktaları

Her iki yaklaşım arasında, yukarıda ortaya konulan belirgin farklar bulunmasına karşın, bazı ortak yönler ve kesişim alanları da mevcuttur. Hem biyolojik temelli biyopolitika hem de Foucaultcu biyopolitika, devletin nüfusun yönetimi üzerindeki merkezi rolüne odaklanır. Her iki yaklaşım da devletin toplumun genel sağlığı ve düzenini tesis etmek adına geliştirdiği politik müdahale araçlarını vurgular. Örneğin, biyolojik temelli biyopolitikada genetik açıdan "uyumsuz" bireyler kısırlaştırılarak ya da marjinalleştirilerek toplumsal düzen sağlanmaya çalışılırken, Foucaultcu biyopolitika bireylerin, toplumsal sağlığı ve ekonomik faaliyetleri üzerinden kontrol altına alınmasını amaçlar.

Bununla birlikte, iki yaklaşım arasındaki temel fark, uygulama alanında ortaya çıkar. Biyolojik temelli biyopolitika daha dar bir bakış açısıyla sadece biyolojik ve genetik faktörlere odaklanırken, Foucaultcu biyopolitika toplumsal, ekonomik ve siyasal boyutları da içeren daha geniş kapsamlı bir kontrol mekanizmasını ortaya koyar. Ancak bu iki yaklaşımın da kriz durumlarında devletin bireyler üzerindeki kontrolünü artırması ortak noktalarındır. COVID-19 pandemisinde hem biyolojik temelli hem de Foucaultcu yaklaşımlar bir arada kullanılmıştır. Örneğin aşılama, hastalık kontrolü gibi uygulamalarla hem biyolojik sağlık hem de karantina ve seyahat kısıtlamaları gibi toplumsal düzenin korunması uygulamaları bir arada yürütülmüştür. Bu noktada, iki yaklaşım arasında bir temas alanı oluşarak, biyolojik sağlık ile toplumsal düzenin birbiriyle entegre biçimde yönetimi yaklaşımı uygulanmıştır.

Sonuç olarak, biyolojik temelli biyopolitika, nüfusun biyolojik özelliklerini düzenlemeye odaklanan dar kapsamlı bir strateji sunarken, Foucaultcu biyopolitika, devletin bireylerin yaşamlarının tüm yönlerini kontrol etmeye yönelik daha geniş kapsamlı bir strateji sunar. Biyolojik temelli biyopolitikanın bireysel özgürlükler üzerindeki baskıcı etkileri, tarihsel olarak toplumsal adaletsizlikleri derinleştirirken, Foucaultcu biyopolitikanın uygulanmasının modern devletlerin kriz durumlarında toplumsal denetimi artırabileceğini göstermektedir. Her iki yaklaşım da, devletin nüfusu kontrol etme biçimleri ve bu kontrolün toplumsal etkileri açısından farklılıklar gösterir. Bu açıdan, biyopolitika kavramının hem bireysel hem de toplumsal düzeyde bir analizini sunmak, devletlerin toplum sağlığı, güvenlik ve toplum düzenine ilişkin politikaları üzerinden iktidarlarını nasıl kurduklarını anlamak için önemli bir çerçeve sağlar.

Uygulama Örnekleri: Karşılaştırmalı Analiz

Hannah Arendt gibi siyaset teorisi düşünürleri, modern devletin insan varoluşunu sadece biyolojik bir varlık olarak değil, aynı zamanda kamusal yaşamın bir öznesi olarak gördüğünü vurgular. Arendt'in bu yaklaşımı, Foucault'nun biyopolitik teorisi ile biyolojik temelli biyopolitika arasındaki tamamlayıcı ilişkiyi anlamada açıklayıcı olabilir; zira biyolojik varlık, bireyin toplumsal, ekonomik ve siyasal yapıya entegre edilmesiyle birlikte siyasi anlam kazanır (Arendt, 1958).

Giorgio Agamben de biyopolitika ve devlet iktidarı üzerine önemli katkılarda bulunmuş bir diğer düşündürdür. Agamben, "homo sacer" kavramıyla, modern devletin, bireylerin yaşam ve ölüm üzerinde iktidar kurduğunu belirtir. Devletin bu iktidarı, biyolojik varlık ile siyasal düzenin kesişim noktasında işlev gösterir. Agamben'in perspektifinden bakıldığında, biyoloji temelli biyopolitik uygulamalar, devletin bireyin yaşamına doğrudan müdahalesi anlamına gelirken, Foucaultcu biyopolitika, bu müdahaleyi toplumsal, ekonomik ve politik süreçlere yayar. Bu nedenle, iki yaklaşım birbiriyle uyumlu ve tamamlayıcıdır; zira devletin iktidarı hem biyolojik yaşamı hem de bu yaşamın toplumsal çerçevede düzenlenmesini gerektirir (Agamben, 1998).

Michel Foucault ise, modern iktidarın sadece bireylerin biyolojik varlıklarını düzenlemekle kalmadığını, aynı zamanda toplumu bütüncül olarak denetleme ihtiyacı doğurduğunu ileri sürer. Foucault'nun bu bakış açısına göre bireyin biyolojik yaşamı, devletin iktidar mekanizmasının bir parçasıdır; ancak bu mekanizma toplumsal normlar ve disiplin aracılığıyla genişler. Biyoloji temelli biyopolitik uygulamalar bireylerin biyolojik yaşamlarını düzenlerken, Foucaultcu biyopolitika, bu düzenlemelerin toplumsal denetimle nasıl ilişkilendirildiğini açıklar (Foucault, 1978).

Biyolojik temelli biyopolitika ile Foucaultcu biyopolitik yaklaşımın bir arada uygulanması, bireyin hem biyolojik hem de toplumsal varlık olarak kontrol altında tutulmasını mümkün kılar. Devlet, bireyin biyolojik varlığını düzenleyerek toplumsal yapıyı sürdürürken, aynı zamanda bu yapıyı geniş toplumsal ve ekonomik düzenlemelerle destekler. Bu iki iktidar biçimi, modern devletin bireyler üzerindeki kapsamlı denetim gücünün bir yansıması olarak birbirini tamamlar ve bir arada uygulanır. Ayrıca, Foucault'nun biyopolitika anlayışı, modern dünyada devletlerin bireylerin yalnızca biyolojik yaşamlarını değil, aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve siyasal yönden de yaşamlarını yönetme biçimlerinin incelenmesine olanak tanır (1978). COVID-19 pandemisi sırasında uygulanan dijital gözetim, aşı zorunlulukları ve ekonomik düzenlemeler gibi pratikler, Foucault'nun biyopolitika teorisinin somut örneklerini temsil eder. Bu politikalar, biyolojik temelli biyopolitik uygulamalardan farklı olarak, toplumsal açıdan daha kapsayıcıdır ve devletin nüfusu bütüncül bir şekilde yönetmesine imkân tanır. Shoshana Zuboff, biyopolitik iktidarın dijital gözetim araçlarıyla genişlediğini açıklarken (Zuboff, 2019) Dean ise, hükümetlerin biyopolitik stratejileri, modern devletin nüfus kontrol aracı olarak kullandığını ifade eder (2013).

Diğer yandan, Foucault'nun biyopolitika yaklaşımı, biyolojik temelli biyopolitikadan ayrı ama birbiriyle ilişkili iki iktidar formu olarak ele alınabilir. Biyolojik biyopolitika, belirli genetik özelliklere dayanan öjeni ve ayrımcılık politikalarıyla bireylerin dışlanmasına odaklanırken, Foucault'nun biyopolitika anlayışı, modern devletlerin nüfusu yönetme stratejilerine dair çok daha geniş bir çerçeveyi tanımlar. Bu çerçeve, sadece bireylerin biyolojik varlıklarını değil, aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve siyasal yaşamlarını düzenlemeyi içerir. Foucault, biyopolitikanın, devlete yalnızca bireylerin biyolojik hayatını düzenleme gücü vermediğini, aynı zamanda nüfusun genel refahını, doğurganlık oranlarını, ölüm oranlarını ve genel olarak sağlığı optimize etmeyi kapsadığını belirtir. Foucault'ya göre

biyopolitika, nüfusun doğrudan ekonomik süreçlerle uyumlu hale getirilmesini içerir ve bu süreçler kapitalizmin gelişimiyle paralel olarak şekillenmiştir (2003). Bu, biyopolitikanın devletin kontrol mekanizması olarak çok yönlü bir hale geldiğini ve biyolojik biyopolitikanın sınırlı uygulamalarını aştığını gösterir.

Biyolojik temelli biyopolitika, belirli genetik özelliklere dayanarak bireylerin dışlanması içerirken, Foucault'nun biyopolitika anlayışı, disiplinci iktidar ve gözetim mekanizmalarıyla daha kapsamlı bir toplumsal yönetim sistemi sağlar. Örneğin, Nazi Almanyası'nda uygulanan zorunlu kısırlaştırma politikaları, belirli genetik grupları hedef alırken, Foucault'nun biyopolitika anlayışı genel toplumsal düzeni korumaya yönelik daha geniş kapsamlı bir yaklaşım sunar. Nazi Almanyası'ndaki ırksal hijyen politikaları, biyolojik biyopolitikanın en uç biçimlerinden biri olarak öne çıkar ve toplumu "saf" bir genetik yapı içinde tutma amacı güder (Proctor, 1988). Foucault'ya göre bu iki güç formu antagonist değil, birbirini tamamlayan kutuplardır ve modern biyopolitik iktidar, biyolojik olanın ötesine geçerek toplumsal ve ekonomik düzenlemelere yayılır (1975).

Foucault'nun biyopolitika yaklaşımı, biyolojik biyopolitikanın tamamlayıcısı olmaktan ziyade, çok daha geniş bir toplumsal yönetim mekanizmasının parçası olarak konumlandırılmalıdır. Bu anlayış, modern devletlerin nüfus yönetimi stratejilerinde, biyolojik temelli uygulamaların ötesine geçen, disiplin, gözetim ve toplumsal kontrolü içeren daha kapsamlı bir sistem anlayışı sunar. Örneğin COVID-19 pandemisi, Foucault'nun biyopolitika kavramının modern dünyadaki en belirgin örneklerinden biridir. Pandemi boyunca devletler, toplumsal sağlığı korumak amacıyla geniş çaplı biyopolitik mekanizmalar uygulamıştır. Çin'de dijital sağlık kodu uygulaması, bireylerin sağlık durumlarını dijital araçlarla izleyerek bu bilgiler temelinde toplumsal hareketlerini sınırlamıştır. Bireyler, sağlık durumlarına göre renklerle kodlanmış ve bu kodlar toplumsal hayatta hareket özgürlüklerini belirlemiştir. Bu uygulama ile devlet, sadece sağlık alanında değil, aynı zamanda toplumsal düzeni ve ekonomik faaliyetleri de bir arada düzenlemiştir (Zheng, 2021). Bu tür biyopolitik kontrol, biyolojik temelli biyopolitik uygulamalardan farklı olarak toplumun geneline uygulanır ve daha az ayrımcıdır. Öte yandan, Nazi Almanyası'nda uygulanan zorunlu kısırlaştırma politikaları, belirli genetik grupları hedef alırken, Foucault'nun biyopolitika anlayışı genel toplumsal düzeni korumaya yönelik daha geniş kapsamlı bir yaklaşım sunar. Bu nedenle pandemi bağlamında Çin örneği, kriz zamanlarında tüm nüfusun yönetimine odaklandığı için biyolojik temelli yaklaşımlara göre daha kapsayıcı bir yaklaşıma sahiptir (Foucault, 1976; Proctor, 1988).

Aşı politikaları da modern biyopolitik uygulamalar arasında önemli bir yer tutar. Pandemi sürecinde birçok ülke vatandaşlarının kamusal alana katılımını düzenleyen aşı zorunluluğu politikaları uygulamıştır. İtalya, Avrupa'da COVID-19 aşısını sağlık çalışanları için zorunlu hale getiren ilk ülke olmuştur; bu uygulama daha sonra 50 yaş üstü bireyleri ve kamu çalışanlarını da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Aşı olmayan bireylerin işyerlerine erişimi sınırlandırılmış, bu da "Green Pass" uygulaması ile denetlenmiştir (Paterlini, 2021). Fransa ise 2021 yazında "passe sanitaire" adı verilen bir

sağlık geçiş sistemi başlatmış, bu sistem kapsamında 12 yaş ve üzerindeki bireylerin restoran, sinema, toplu taşıma gibi alanlara erişebilmesi için aşı sertifikası, negatif test sonucu ya da iyileşme belgesi göstermesi zorunlu hale gelmiştir. Fransa’da ayrıca sağlık çalışanlarına yönelik aşı zorunluluğu getirilmiş ve bu karar kamuoyunda geniş çaplı tartışmalara ve protestolara yol açmıştır (Ward et al., 2022). Her iki ülke de biyopolitik müdahale biçimlerinin dijitalleştiği ve kamusal sağlığın bireysel özgürlükler karşısında önceliklendirildiği örnekler olarak öne çıkmaktadır. Bu uygulamalar, bireylerin biyolojik sağlığını koruma amacı taşıırken aynı zamanda ekonomik ve toplumsal işleyişi düzenlemeyi de hedefler (Gostin ve Wiley, 2020). Foucault’nun biyopolitika anlayışı, bireyler üzerindeki kontrolü genişleterek devletin tüm toplumu yönetmesine olanak tanır. Biyolojik temelli biyopolitikaların aksine, bu aşı politikaları genetik özelliklere dayalı ayrımcılık getirmez ve tüm nüfusu kapsayan uygulamalardır (Foucault, 2008).

Dijital gözetim teknolojileri de Foucault’nun biyopolitika kavramının bir başka önemli uygulamasını temsil eder. Güney Kore, COVID-19 pandemisi sırasında dijital gözetim araçlarını etkin bir şekilde kullanarak, bireylerin hareketlerini ve temas zincirlerini izlemiştir. Bireylerin kredi kartı kayıtları ve işlemleri, telefon sinyalleri ve GPS verileri kullanılarak temas ettikleri kişiler tespit edilmiş ve yayılma kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Bu gözetim mekanizması, Foucault’nun tanımladığı biyopolitik iktidarın uygulamalarının bir örneğidir zira bu yaklaşımda devlet, toplumu hem sağlık hem de toplumsal davranışlar açısından denetleyerek yönetir (Zuboff, 2019).

Foucault’nun biyopolitika kavrayışı, yalnızca sağlık ve gözetim uygulamalarıyla sınırlı kalmaz; aynı zamanda ekonomik düzenlemeleri de içeren daha geniş bir toplumsal kontrol stratejisini kapsar. Bu tür ekonomik müdahaleler, biyopolitik denetimin yalnızca sağlıkla sınırlı olmadığını, aynı zamanda sosyal refah ve ekonomik güvenlik araçları üzerinden de bireyleri düzenlediğini ortaya koyar. Örneğin, ABD ve Birleşik Krallık, pandemi sırasında ekonomik teşvik paketleri ve sosyal yardımlarla bireylerin ekonomik güvenliğini sağlamayı hedeflemiştir. ABD’de Corona virüs dönemi boyunca CARES Act (yaklaşık 2.2 trilyon \$) ve 2021’de American Rescue Plan (yaklaşık 1.9 trilyon \$) gibi büyük teşvik paketleri hayata geçirildi (IMF, 2021). Birleşik Krallık’ta da Job Retention Scheme gibi teşvikler uygulandı; örneğin çalışanların %80 ücretini devlete ödeyen sistemler kuruldu (BBC, 2020; IMF, 2021). Bu tür müdahaleler, devletin bireyler üzerindeki biyopolitik kontrolünün sınırlarını sosyal ve ekonomik boyutları kapsayacak şekilde çizer. Foucault’nun biyopolitika yaklaşımı, bu bağlamda toplumsal düzeni ve refahı sağlamak için daha yaygın bir denetim stratejisini ortaya koyar (Ortiz-Millán, 2023).

Bu bağlamda biyopolitik uygulamalar, tarih boyunca farklı ülkelerde çeşitli şekillerde kendini göstermiştir. Bu uygulamalar hem biyolojik temelli hem de Foucaultcu biyopolitika yaklaşımlarıyla şekillenmiş; ülkelerin politik, toplumsal ve ekonomik koşullarına göre farklı temalar üzerinden biçimlenmiştir.

Eşzamanlı Biyopolitik Pratiklerde Öne Çıkan Temalar

Doğurganlık kontrolü üzerinden eşzamanlı biyopolitika pratiklerine Çin örnek gösterilebilir. Çin'in 1979'da başlattığı tek çocuk politikası, başlangıçta Foucaultcu biyopolitika kapsamında nüfusun yönetimine yönelik bir strateji olarak ortaya çıkmıştır. Politika, kentsel alanlarda tek çocuk sınırı koyarak, nüfusun yapısını ekonomik kalkınma ve toplumsal denge hedefleri doğrultusunda şekillendirmeyi amaçlamıştır. Böylece, nüfusun ekonomik üretkenlik ve demografik denge açısından rasyonelleştirilmesini amaçlayan Foucaultcu yaklaşım, zamanla bireyin bedenine doğrudan müdahaleye dayalı biyolojik bir kontrol biçimine evrilmiştir. Zaman içinde uygulanan zorunlu kürtajlar ve doğum kontrol operasyonları, devletin bireyin bedeni üzerindeki doğrudan kontrolünü göstermektedir (Zeng et al., 2016). Hindistan'da ise, 1975–1977 arasında ilan edilen Acil Durum döneminde, özellikle düşük gelirli ve marjinal grupları hedef alan zorunlu kısırlaştırma kampanyaları yürütülmüştür. Bu politikalar, bir yandan nüfus artışını sınırlamayı ve ekonomik kalkınmayı hedefleyen Foucaultcu rasyonaliteye dayanırken, diğer yandan kısırlaştırmaların doğrudan uygulanması nedeniyle biyolojik temelli bir karakter kazanmıştır. Uygulama hem bedene doğrudan müdahale hem de siyasi amaçlarla kontrol aracı olarak kullanılmıştır (Basu, 1997).

Sınıfsal ve etnik ayrımlar temelinde yürütülen nüfus mühendisliği pratiklerinde Brezilya, 1960'lardan itibaren uyguladığı doğum kontrol politikalarıyla, özellikle Afro-Brezilyalı ve yoksul kadınlara yönelik gizli sterilizasyon uygulamalarını hayata geçirmiştir. Devlet, resmi olarak doğum kontrolüne karşı bir tutum sergilese de uluslararası kuruluşlar ve aile planlaması örgütleri aracılığıyla bu politikaları desteklemiş ve uygulamaların hedef kitlesi sınıfsal ve etnik temellere göre belirlenmiştir. Bu durum hem biyolojik temelli hem de yönetsel Foucaultcu biyopolitika stratejilerinin örtük biçimde birleştiği bir vaka sunar (Solinger, 2016). Benzer olarak Singapur örneği ise, 1980'li yıllarda yüksek eğitilmiş kadınları doğuma teşvik ederken, daha düşük eğitilmiş ve düşük gelirli bireyler için kısırlaştırma programlarını özendirmiştir. Bu öjenik yaklaşım, nüfusun “kalitesini artırma” amacıyla doğrudan biyolojik temelli bir seçim içerirken, aynı zamanda eğitim ve gelir düzeyine göre nüfusu düzenlemeyi hedefleyen Foucaultcu bir gözetim stratejisini de temsil eder (Ortiz-Millán, 2023; Palen, 1986).

Tarihsel olarak dönüşen nüfus politikaları pratiğinde Türkiye'nin Cumhuriyet döneminden itibaren izlediği nüfus politikalarını değerlendirildiğinde, bu politikaların zaman içinde pronatalistten antenalisteye dönüşmüş olduğu görülmektedir. 1923–1965 arasında yürütülen pronatalist politikalar, savaşlar sonrası nüfusu artırma hedefiyle doğrudan bedenlere müdahaleyi esas almış ve biyolojik temelli bir yaklaşım benimsenmiştir. 1965'te kabul edilen Nüfus Planlaması Yasası ile birlikte aile planlaması hizmetleri kurumsallaşmış, devlet kalkınma hedefleri doğrultusunda doğurganlık kontrolünü stratejik biçimde yönlendirmeye başlamıştır (Doğan, 2011).

Dijital çağda biyopolitik pratiklere ilişkin COVID-19 pandemisi deneyimi hem biyolojik hem de yönetsel biyopolitika stratejilerinin aynı anda uygulandığı güncel vakalar sunmuştur. ABD ve

İngiltere gibi ülkeler, halk sağlığını korumak adına aşı zorunlulukları, karantina uygulamaları ve dijital izleme teknolojilerini kullanmıştır (Gostin ve Wiley, 2020). Bu uygulamalar, bir yandan toplumun genel sağlığını güvence altına almayı amaçlayan Foucaultcu bir yönetim mantığını içerirken, diğer yandan bireylerin bağışıklık durumuna göre kategorize edilmesi ve hareketlerinin sınırlandırılması nedeniyle biyolojik temelli biyopolitika boyutları da taşımaktadır (Ortiz-Millán, 2023; Zuboff, 2019).

Bu örnekler, modern biyopolitikaların yalnızca baskı ve denetim işlevi görmediğini; aynı zamanda ekonomik kalkınma, toplumsal mühendislik ve toplumun yeniden inşası süreçlerinin ayrılmaz bir parçası haline geldiğini ortaya koymaktadır. Biyolojik temelli ve Foucaultcu biyopolitika yaklaşımları, farklı dönemlerde ve farklı toplumsal gruplar üzerinde etkili olmuş; çoğu zaman birbirini dışlamak yerine, iç içe geçmiş veya birbirini tamamlayarak birlikte uygulanmıştır.

SONUÇ

Biyopolitik uygulamalar, tarihsel süreçte farklı ülkelerde çeşitli biçimlerde tezahür etmiş; bu uygulamalar hem biyolojik temelli biyopolitika hem de Foucaultcu biyopolitika yaklaşımları doğrultusunda şekillenmiştir. Devletlerin siyasal, toplumsal ve ekonomik bağlamlarına göre farklı temalar etrafında gelişen bu stratejiler, yalnızca bireylerin bedenlerine değil, aynı zamanda nüfusların tamamına yönelik çok katmanlı bir iktidar biçimini yansıtmaktadır.

Biyolojik temelli biyopolitika örneklerinde –Nazi Almanyası, ABD, İsveç ve Singapur gibi ülkelerde görüldüğü üzere– devlet, bireylerin genetik özelliklerine doğrudan müdahale ederek “uygun” nüfus yaratma hedefi gütmüş; bu politikalar genellikle dışlayıcı ve ayrımcı bir karakter taşımış, insan hakları ihlallerine yol açmıştır (Broberg & Tydén, 2005; Kevles, 1985; Proctor, 1988). Buna karşılık, Foucaultcu biyopolitika anlayışı, iktidarın yalnızca bedensel müdahalelerle sınırlı kalmadığını; nüfusun üretkenliği, sağlığı ve davranış kalıpları üzerinden şekillendiğini vurgular. Özellikle pandemi döneminde Çin, İngiltere ve ABD gibi ülkelerde uygulanan karantina rejimleri, aşı zorunlulukları ve dijital izleme sistemleri, Foucault’nun yaşamı yönetme stratejilerinin güncel yansımalarıdır (Dean, 2020; Ortiz-Millán, 2023; Zheng, 2021; Zuboff, 2019). Bazı durumlarda ise her iki yaklaşım eşzamanlı biçimde işlemektedir. Örneğin Çin’in tek çocuk politikası veya Hindistan’daki zorunlu kısırlaştırma kampanyaları hem bedenin doğrudan kontrolü hem de nüfusun yönetimi ekseninde işleyen çok boyutlu biyopolitik pratiklerdir (Basu, 1997; Zeng et al., 2016).

Biyopolitikanın cinsiyet, sınıf ve etnisite gibi kesişimsel alanlarda da işlev gördüğü açıktır. Kadın doğurganlığına müdahale, yoksul grupların hedef alınması veya göçmen toplulukların nüfus politikalarının odağı haline gelmesi gibi örnekler, biyopolitikanın toplumsal eşitsizlikleri yeniden üretme potansiyelini gözler önüne sermektedir (Doğan, 2011; Palen, 1986; Solinger, 2016). Bu bağlamda biyopolitika, yalnızca baskı ve denetim aracı değil; aynı zamanda kalkınma, güvenlik ve ekonomik rasyonalite hedefleri doğrultusunda şekillenen bir yönetim aklıdır. Foucault’nun biyopolitika kavramsallaştırması, çağdaş toplumsal düzenlemeleri anlamak için hâlâ güçlü bir teorik çerçeve

sunmaktadır. Pandemi, dijital kapitalizm, göç ve ekolojik kriz gibi güncel gelişmeler, biyopolitikanın yeni biçimlerinin doğuşuna işaret etmekte ve bu alanları daha fazla kuramsal sorgulama için açık hale getirmektedir.

Sonuç olarak, biyopolitika; devletlerin yalnızca bireylerin yaşamlarını değil, yaşamın kendisini nasıl şekillendirmeye çalıştığını anlamak için vazgeçilmez bir analiz merceğidir. Bu çerçevede Foucault'nun biyopolitika yaklaşımı, modern iktidar ilişkilerinin anlaşılmasında kapsamlı ve derinlikli bir teorik perspektif sunmayı sürdürmektedir.

KAYNAKÇA

- Ackerman, B. (1995). *The Future of Liberal Revolution*. Yale University Press.
- Agamben, G. (1998). *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life* (D. Heller-Roazen, Çev.). Stanford University Press.
- Agamben, G. (2005). *State of Exception* (K. Attell, Çev.). University of Chicago Press.
- Arendt, H. (1958). *The Human Condition*. University of Chicago Press.
- Andresen, A., & Elvbakken, K. T. (2020). The politics of eugenics in Norway: From sterilization to genetic counselling. *Scandinavian Journal of History*, 45(5), 594–616. <https://doi.org/10.1080/03468755.2020.1741272>
- Basu, A. M. (1997). The politicization of fertility to achieve non-demographic objectives. *Population Studies*, 51(1), 5–18. <https://doi.org/10.1080/0032472031000149539>
- BBC, Coronavirus: Government to pay up to 80% of workers' wages, 21.03.2020, <https://www.bbc.com/news/business-51982005>, Erişim: 12.07.2025.
- Broberg, G., & Tydén, M. (2005). Eugenics in Sweden: Efficient care. In G. Broberg & N. Roll-Hansen (Ed.), *Eugenics and the welfare state: Norway, Sweden, Denmark, and Finland* (sf. x-y). Michigan State University Press.
- Dean, M. (2013). *The Signature of Power: Sovereignty, Governmentality and Biopolitics*. Sage Publications.
- Dean, M. (2020). The analytics of biopolitics. In S. Ruzza, S. Martucci & M. Montagna (Ed.), *Foucault and the Politics of Health* (ss. 13–30). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-44579-0_2
- Doğan, M. (2013). Türkiye’de uygulanan nüfus politikalarına genel bakış. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 23, 293–307.
- Esposito, R. (2011). *Immunitas: The Protection and Negation of Life*. Polity Press.
- Falletti, E. (2016). Reproductive rights in Italy. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2856856>
- Foucault, M. (1975). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison* (A. Sheridan, Çev.). Vintage Books.
- Foucault, M. (1976). *The History of Sexuality: Volume I. An Introduction* (R. Hurley, Çev.). Pantheon Books.
- Foucault, M. (1978). *The History of Sexuality: Volume I. An Introduction* (R. Hurley, Çev.). Pantheon Books.

- Foucault, M. (2003). *Society Must Be Defended: Lectures at the Collège de France, 1975–1976* (D. Macey, Çev.). Picador.
- Foucault, M. (2008). *The Birth of Biopolitics: Lectures at the Collège de France, 1978–1979* (G. Burchell, Çev.). Palgrave Macmillan.
- Gong, S., Moon, J. Y., & Jung, J. (2022). Perceived usefulness of COVID-19 tools for contact tracing among contact tracers in Korea. *Epidemiology and Health*, 44, e2022106. <https://doi.org/10.4178/epih.e2022106>
- Gostin, L. O., & Wiley, L. F. (2020). *Public Health Law: Power, Duty, Restraint* (3. bas.). University of California Press.
- Holdar, S. (1992). The ideal state and the power of geography: The life-work of Rudolf Kjellén. *Political Geography*, 11(3), 307–323.
- IMF, International Monetary Fund, Policy Responses to COVID-19, <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#U>, Erişim: 12.07.2025.
- Kaine, G., Greenhalgh, S., & Wright, V. (2022). Compliance with COVID-19 measures: Evidence from New Zealand. *PLOS ONE*, 17(2), e0263376. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0263376>
- Kamin-Friedman, S., & Peled Raz, M. (2021). Lessons from Israel’s COVID-19 Green Pass program. *Israel Journal of Health Policy Research*, 10, 61. <https://doi.org/10.1186/s13584-021-00496-4>
- Kevles, D. J. (1985). *In the Name of Eugenics: Genetics and the Uses of Human Heredity*. Harvard University Press.
- Kitchin, R. (2020). Civil liberties or public health, or civil liberties and public health? Using surveillance technologies to tackle the spread of COVID-19. *Space and Polity*, 24(3), 362–381.
- Klocker, N., & Dunn, K. M. (2003). Who’s driving the asylum debate? Newspaper and government representations of asylum seekers. *Media International Australia*, 109(1), 71–92. <https://doi.org/10.1177/1329878X0310900109>
- Liesen, L. T., & Walsh, M. B. (2012). The competing meanings of “biopolitics” in political science: Biological and post-modern approaches to politics. *Politics and the Life Sciences*, 31(1–2), 2–15. <https://doi.org/10.1017/S1049096512000012>
- Lombardo, P. A. (2008). *Three Generations, No Imbeciles: Eugenics, the Supreme Court, and Buck v. Bell*. Johns Hopkins University Press.
- Lombardo, P. A. (Ed.) (2011). *A Century of Eugenics in America: From the Indiana Experiment to the Human Genome Era*. Indiana University Press.

- McLaren, A. (1990). *Our Own Master Race: Eugenics in Canada, 1885–1945*. University of Toronto Press.
- Murray, G. R., Beall, A., Fletcher, A., Grillo, M. C., Senior, C., & Mansell, J. (2020). Politics and the Life Sciences: The rise of a new framework. *Politics and the Life Sciences*, 39(1), 1–3. <https://doi.org/10.1017/pls.2019.21>
- Ortiz-Millán, G. (2023). COVID-19 health passes: Practical and ethical issues. *Bioethical Inquiry*, 20, 125–138. <https://doi.org/10.1007/s11673-022-10227-2>
- Otsubo, S., & Bartholomew, J. R. (1998). Eugenics in Japan: Some ironies of modernity, 1883–1945. *Science in Context*, 11(3–4), 545–565.
- Palen, J. J. (1986). Fertility and eugenics: Singapore’s population policies. *Population Research and Policy Review*, 5(1), 3–14. <https://doi.org/10.1007/BF00124875>
- Paterlini, M. (2021). COVID-19: Italy makes vaccination mandatory for healthcare workers. *BMJ*, 373, n905. <https://doi.org/10.1136/bmj.n905>
- Pocock, C. (2008). From segregation to assimilation: A thematic study of policies and practices in Australia 1800–1970. Erişim adresi: <https://www.academia.edu/30669368>
- Proctor, R. N. (1988). *Racial Hygiene: Medicine under the Nazis*. Harvard University Press.
- Revyakin, S. A. (2022). Personal privacy vs. public safety: A hybrid model of the use of smart city solutions in fighting the COVID-19 pandemic in Moscow. *Public Administration and Development*, 42(5), 281–292. <https://doi.org/10.1002/pad.1997>
- Salisbury, J. of. (1990). *Policraticus: Of the Frivolities of Courtiers and the Footprints of Philosophers* (C. J. Nederman, Ed.). Cambridge University Press.
- Sánchez-Rivera, R. (2021). The making of “La Gran Familia Mexicana”: Eugenics, gender, and sexuality in Mexico. *Journal of Historical Sociology*, 34, 161–185. <https://doi.org/10.1111/johs.12308>
- Sánchez-Rivera, R. (2023). From preventive eugenics to slippery eugenics: Population control and contemporary sterilizations targeted to indigenous peoples in Mexico. *Sociology of Health & Illness*, 45(1), 128–144. <https://doi.org/10.1111/1467-9566.13556>
- Sánchez-Rivera, A. M. (2023). *Building the Gran Familia Mexicana: Eugenics, Public Health, and Nation in Post-Revolutionary Mexico*. University of North Carolina Press.
- Schoppa, L. J. (2020). The policy response to declining fertility rates in Japan: Relying on logic and hope over evidence. *Social Science Japan Journal*, 23(1), 3–21. <https://doi.org/10.1093/ssjj/jyz046>

- Schoppa, L. J. (2008). *Race for the Exits: The Unraveling of Japan's System of Social Protection*. Cornell University Press.
- Selden, S. (1999). *Inheriting Shame: The Story of Eugenics and Racism in America*. Teachers College Press.
- Solinger, R., & Nakachi, M. (Ed.) (2016). *Reproductive States: Global Perspectives on the Invention and Implementation of Population Policy*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199311071.001.0001>
- Tan, K. P. (2012). The ideology of pragmatism: Neo-liberal globalisation and political authoritarianism in Singapore. *Journal of Contemporary Asia*, 42(1), 67–92.
- Tejerina, L., Lee, H., & Kang, D. (2024). The Republic of Korea's Digital Tools for Fighting COVID-19. <https://doi.org/10.18235/0005670>
- Ward, J. K., Gauna, F., Gagneux-Brunon, A., Botelho-Nevers, E., Cracowski, J. L., Khouri, C., & Peretti-Watel, P. (2022). The French health pass holds lessons for mandatory COVID-19 vaccination. *Nature Medicine*, 28(2), 232–235. <https://doi.org/10.1038/s41591-021-01661-7>
- Zeng, Y., & Hesketh, T. (2016). The effects of China's universal two-child policy. *The Lancet*, 388(10054), 1930–1938. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(16\)31405-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(16)31405-2)
- Zhang, X. (2022). Decoding China's COVID-19 Health Code Apps: The Legal Challenges. *Healthcare*, 10(8), 1479. <https://doi.org/10.3390/healthcare10081479>
- Zheng, M. (2021). Surveillance and disease control in COVID-19: Big data application in public health. In J. Abawajy, Z. Xu, M. Atiquzzaman & X. Zhang (Ed.), *2021 International Conference on Applications and Techniques in Cyber Intelligence (ATCI 2021)*, Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies, Vol. 81 (sf. 845–855). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-79197-1_82
- Zheng, R. (2021). Biopolitics in the age of COVID-19: State control and resistance in China. *Critical Public Health*, 31(2), 246–257. <https://doi.org/10.1080/09581596.2020.1781594>
- Zuboff, S. (2019). *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. PublicAffairs.